

**SCIENCE**  
**PROBLEMS.UZ**

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences  
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

# Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

6-maxsus  
son (5-jild)

**2025**

# **SCIENCEPROBLEMS.UZ**

## **IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI**

*№ 5/6 (5) – 2025*

## **АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

## **ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES**

**TOSHKENT-2025**

## **BOSH MUHARRIR:**

Isanova Feruza Tulqinovna

## **TAHRIR HAY'ATI:**

### *07.00.00- TARIX FANLARI:*

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

### *08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:*

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

### *09.00.00- FALSAFA FANLARI:*

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor, Buxoro davlat universiteti.

### *10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:*

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

#### *12.00.00- YURIDIK FANLAR:*

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

#### *13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:*

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

#### *19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:*

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

#### *22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:*

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

#### *23.00.00- SIYOSIY FANLAR*

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

---

### **OAK Ro'yxati**

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

---

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM”  
mas'uliyati cheklangan jamiyati

#### **Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

#### **Bog'lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).

## MUNDARIJA

### 07.00.00 – TARIX FANLARI

*Horov Shuxrat Suvonovich*

ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ МОЛОДЫХ ЛЮДЕЙ  
ПРИ УЧАСТИЕ МОЛОДЁЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИИ ..... 8-13

*Jo'raqulov Boburmirzo, Masidikov Elyor*

TUNKAT YODGORLIGIDAN TOPILGAN O'RTA ASRLAR OILAVIY HAMMOMI ..... 14-19

*Allaberganova Ro'zigul*

MUSTAQILLIK YILLARIDA URGANCH SHAHRI QIYOFASINING O'ZGARISHI ..... 20-23

### 08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

*Dr. Abror Kucharov and Dr. Jyoti Meshram*

INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN:  
A CATALYST FOR INDIAN INVESTMENT ..... 24-38

*Raximbayev Akmal Azatboyevich*

HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH  
IMKONIYATLARI VA IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRINI BAHOLASH ..... 39-46

*Mamajonova Nodiraxon Alisher qizi*

QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI  
OSHIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI ..... 47-57

*Xasanova Dildora O'ktam qizi*

QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIGA IXTISOSLASHGAN XO'JALIK VA KORXONALAR  
FAOLIYATIDA ISHLAB CHIQRISH ..... 58-71

### 09.00.00 – FALSAFA FANLARI

*Абдусаммарова Сумора*

ЦИФРОВАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА СОЦИУМ:  
ФИЛОСОФСКО-ПРАВОВОЕ ОСМЫСЛЕНИЕ ..... 72-78

*Kubatov Shahobjon*

UYG'UNLIK G'OYASI VA IJTIMOIIY DAVLAT HAQIDAGI TA'LIMOTLARNI  
SINTEZ QILISH MASALALARI ..... 79-88

*Uralov Dilshodbek*

ON HUMAN MORALITY AND PROFESSIONAL CULTURE  
IN THE ETHICAL VIEWS OF IBN SINO ..... 89-93

*Tagaev Kamol*

YANGI O'ZBEKISTONDA RAHBARLARNI SHAKLLANTIRISHDA  
IJTIMOIIY LOYIHALARNING STRATEGIK AHAMIYATI ..... 94-99

*Xaydarova Zebiniso Nusratullayevna*

EMPIRIZM, RATSIONALIZM VA KONSTRUKTIVIZM KABI TURLI EPISTEMOLOGIK  
NAZARIYALARDA INSON MAVJUDLIGI MASALALARI ..... 100-106

*Mamadiyarova Malika*

OILAVIY QADRIYATLARNING METODOLOGIK VA NAZARIY ASOSLARI ..... 107-111

*Xolova Umida Umedovna*

MA'RIFAT VA MA'NAVIYAT UYG'UNLIGINING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI:  
TARIXIY-FALSAFIY TAHLIL ..... 112-118

### 10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

*Baxramova Dilovarxon Gazanfarovna*

O'ZBEK VA ISPAN TILLARIDA FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING LINGVOMADANIY  
XUSUSIYATLARI..... 119-122

|                                                                                                                                                                                                                                                  |         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Qozoqboyeva Dilfuzaxon Ilxomjon qizi</i><br>GENDER STEREOTYPES OF SPEECH OF UZBEK CHILDREN .....                                                                                                                                              | 123-128 |
| <i>Pulatjonova Muxtasar</i><br>POLITENESS STRATEGIES IN ENGLISH AND UZBEK:<br>A PRAGMATIC AND CROSS-CULTURAL COMPARISON .....                                                                                                                    | 129-132 |
| <i>Chernova Natalya Vasiliyevna</i><br>RUS BOLALARNING NUTIQA GENDERGA OID BELGILARNI<br>SHAKLLANISHNING LINGVISTIK MEXANIZMLARI .....                                                                                                           | 133-136 |
| <b>12.00.00 – YURIDIK FANLAR</b>                                                                                                                                                                                                                 |         |
| <i>Komilov Avazbek</i><br>PROKURATURA ORGANLARI TOMONIDAN PROKUROR HUQUQIY VOSITALARINI<br>QO'LLASH BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....                                                                                                  | 137-146 |
| <i>Rasulov Jurabek Abdusamiyevich</i><br>XALQARO HUQUQ INQIROZI: ZO'RIQISH OSTIDAGI TIZIM .....                                                                                                                                                  | 147-152 |
| <i>Nishonov Abdulloh</i><br>ATOM ENERGIYASIDAN FOYDALANISH JARAYONIDA OBYEKT LARNI<br>JOYLASHTIRISHDA XALQARO EKOLOGIK NORMALARNING HUQUQIY<br>ASOSLARI VA ULARNING MILLIY QONUNCHILIKKA INTEGRATSIYASI.....                                     | 153-159 |
| <i>Yusupdjanova Gulnoza Ilxomovna</i><br>JINOYAT PROTSESSIDA SUDNING FUNKSIYASI .....                                                                                                                                                            | 160-167 |
| <i>Tursoatov Sodik Xudoyor o'g'li</i><br>YUKSAK XIZMAT KO'RSATISH TUSHUNCHASI VA UNING O'ZBEKISTON<br>QONUNCHILIGIDA IFODALANISHI MASALALARI.....                                                                                                | 168-174 |
| <i>Mamadaliyev Boburjon Bahodirjon o'g'li</i><br>MAHALLIY BUDJETNI HUQUQIY TARTIBGA SOLISHNING ILMIY-NAZARIY<br>VA METODOLOGIK ASOSLARI .....                                                                                                    | 175-179 |
| <i>Парахатова Шахноза Ерназаровна</i><br>ОБРАЗЦЫ ДЛЯ ЭКСПЕРТНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ: ПОНЯТИЕ И ПРАВОВАЯ СУЩНОСТЬ .....                                                                                                                                 | 180-193 |
| <i>Узбекова Дильшода Тулкиновна</i><br>КЛАССИФИКАЦИЯ МЕР ПРОЦЕССУАЛЬНОГО ПРИНУЖДЕНИЯ .....                                                                                                                                                       | 194-202 |
| <i>Norboyev Bobur</i><br>LEGAL FRAMEWORKS FOR DIGITAL TECHNOLOGY APPLICATION IN LAND CADASTRE:<br>INTERNATIONAL EXPERIENCES AND PRACTICES IN UZBEKISTAN .....                                                                                    | 203-211 |
| <i>Gafurova Shoirax Baxodirovna</i><br>XALQARO JINOYAT HUQUQIDA DALILLAR INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI .....                                                                                                                            | 212-216 |
| <b>13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI</b>                                                                                                                                                                                                             |         |
| <i>Erkaboyev Oybek Muxammadjonovich</i><br>HARBIY XIZMATGA TAYYORGARLIK BOSQICHIDA O'QUVCHILARNING JISMONIY<br>SALOHIYATINI SHAKLLANTIRISHDA INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLAR:<br>JISMONIY TARBIYA VA CHAQIRUVGA QADAR TAYYORGARLIK ASOSIDA..... | 217-221 |
| <i>Kamalova Dilnavoz, Shomurodova Shahzoda</i><br>KINEMATIKADAN OLIMPIADA MASALALARI:<br>KINEMATIK MASALALARDA YUQORI DARAJALI YECHIM YONDASHUVLARI .....                                                                                        | 222-227 |

**Received:** 5 July 2025  
**Accepted:** 20 July 2025  
**Published:** 30 July 2025

*Article / Original Paper*

## **THE PROBLEMS OF HUMAN EXISTENCE IN VARIOUS EPISTEMOLOGICAL THEORIES SUCH AS EMPIRICISM, RATIONALISM, AND CONSTRUCTIVISM**

**Khaydarova Zebiniso Nusratullayevna**

Researcher at the National University of Uzbekistan

E-mail: [nodirtuxtayev738@gmail.com](mailto:nodirtuxtayev738@gmail.com)

**Abstract.** This article examines the issues of human existence in various epistemological theories, such as empiricism, rationalism, and constructivism. It is studied how the awareness of the imminence of death can increase respect for the present moment and the value of life, which can lead to a sense of gratitude and a desire to use time productively. It is justified that rationalists believe that we can acquire knowledge independently of experience only through reason. It analyzes the existence of different forms of constructivism, their different emphasis on the role of social interaction, individual cognition, and the nature of knowledge.

**Keywords:** empiricism, rationalism, constructivism, inductive reasoning, remembrance of death, consciousness, the fate of humanity, the human brain.

## **EMPIRIZM, RATSIONALIZM VA KONSTRUKTIVIZM KABI TURLI EPISTEMOLOGIK NAZARIYALARDA INSON MAVJUDLIGI MASALALARI**

**Xaydarova Zebiniso Nusratullayevna**

O'zbekiston Milliy universiteti tadqiqotchisi

**Annotatsiya.** Mazkur maqolada empirizm, ratsionalizm va konstruktivizm kabi turli epistemologik nazariyalarda inson mavjudligi masalalari yoritib berilgan. O'lim yaqinligini anglash hozirgi lahzaga va hayotning qadriga bo'lgan hurmatni oshirishi mumkinligi, bu esa odamda minnatdorchilik hissi va vaqtdan unumli foydalanish istagi paydo bo'lishiga olib kelishi mumkinligi o'rganilgan. Ratsionalistlarning bilimni tajribadan mustaqil ravishda faqat aql orqali olishimiz mumkin deb hisoblashlari asoslab berilgan. Konstruktivizmning turli shakllari mavjudligi, ular ijtimoiy o'zaro ta'sirning roli, individual bilish va bilimlarning tabiatiga turlicha urg'u berishi tahlil qilingan.

**Kalit so'zlar:** empirizm, ratsionalizm, konstruktivizm, induktiv fikrlash, o'limni eslash, ong, insoniyat taqdiri, inson miyasi.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI6Y2025N12>

### **Kirish**

Empirizm — falsafiy pozitsiya bo'lib, bilim olishda tajriba va hissiy idrokning rolini ta'kidlaydi. Uning ta'kidlashicha, barcha bilimlar tug'ma g'oyalar yoki mavhum fikrlashdan emas, balki bizning dunyo tajribamizdan kelib chiqadi. Empiriklarning ta'kidlashicha, bilim birinchi navbatda hissiy tajribalardan — biz ko'rgan, eshitgan, tegingan, hidlagan va ta'mlagan narsalardan olinadi. Empirizm ko'pincha induktiv fikrlashga tayanadi, bunda umumlashmalar aniq kuzatishlar va tajribalardan olinadi.

### **Tadqiqot metodologiyasi**

Empirizm, ratsionalizm va konstruktivizm kabi turli epistemologik nazariyalarda inson mavjudligi masalalarini falsafiy tahlil qilishda ilmiy bilishning analiz va sintez, retrospektiv tahlil, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, dialektik usul, sinergetik usullaridan foydalanilgan.

### **Natijalar va muhokama**

Empiriklar bilim olish usullari sifatida kuzatish va tajribaga katta ahamiyat beradilar. Ular diqqat bilan kuzatish orqali biz dunyoni boshqaradigan qonuniyatlar va qonunlarni kashf qilishimiz mumkinligiga ishonishadi. Empiriklar tug'ilish paytida ongda mavjud bo'lishi kerak bo'lgan tug'ma g'oyalar tushunchasini rad etadi. Aksincha, ular barcha bilimlarni tajriba orqali olishiga ishonishadi.

“O'limni eslab turish insonning illatlardan qutilishga, yuksak ma'naviy axloqiy tamoyillar asosida yashashga undaydi. Ya'ni, bu foniylar dunyoda odamzodning bir-biriga zulm qilishi, mol-dunyo yig'ishga ruju qo'yishi, fisq-u fujur bilan shug'ullanishi kabi salbiy illatlar o'limni eslash tufayli inson hayotidan chekinadi, o'limni eslash ezgulikni barqaror va yovuzlikni inkor etishning eng maqbul yo'llaridan biridir” [1]. O'limning muqarrarligi bilan yuzma-yuz turish hayotdagi ustuvorliklarni qayta baholashga olib kelishi mumkin. O'lim fonida qaralganda, ahamiyatsiz narsalar unchalik ahamiyatsiz bo'lib tuyulishi mumkin, bu esa odamlarni yanada mazmunli maqsadlar va munosabatlarga qaratishga olib keladi.

O'lim yaqinligini anglash hozirgi lahzaga va hayotning qadriga bo'lgan hurmatni oshirishi mumkin. Bu odamda minnatdorchilik hissi va vaqtdan unumli foydalanish istagi paydo bo'lishi mumkin. O'lim haqida o'ylash shaxsiy mas'uliyat va javobgarlik hissinı oshirishi mumkin. Harakatlar hozirgi paytdan tashqariga chiqadigan oqibatlarga olib kelishini bilish axloqiy xulq-atvorni va yaxshi hayot kechirish majburiyatini rag'batlantirishi mumkin. O'lim haqida o'ylash ko'pincha hayotning ma'nosi, maqsadi va ilohiyot bilan munosabati (agar mavjud bo'lsa) haqidagi ekzistensial savollarni chuqurroq o'ylashga olib keladi. Bu ruhiy o'sishni va moddiy dunyodan tashqarida ma'no izlashni rag'batlantirishi mumkin. Hayotning chekli ekanligini tushunish o'z-o'zini buzuvchi xatti-harakatlar va illatlardan voz kechishga turtki berishi mumkin. Vaqtdan unumli foydalanishning dolzarbligi zararli odatlarni yengib, sog'lom, to'laqonli hayot kechirishga turtki bo'lishi mumkin. O'lim haqida o'ylashning ta'siri har bir kishining shaxsiyati, e'tiqodlari va sharoitlariga qarab juda farq qiladi. Ba'zi hollarda bu tashvish, depressiya yoki nigilizmga olib kelishi mumkin. Sog'lom va konstruktiv yondashuv faqat o'lim qo'rquvi haqida o'ylashdan ko'ra, ijobiy tomonlarga e'tiborni qaratishni o'z ichiga oladi — hayotni qadrlash, o'z-o'zini yaxshilash uchun motivatsiya va ma'no izlash.

Eng nufuzli empiriklardan biri Lokk ta'kidlaganidek, ong tug'ilishda “bo'sh varaq” bo'lib, barcha bilimlar tajriba orqali olinadi. Devid Yum inson aqlining chegaralarini o'rganib chiqdi va bizning bilimlarimiz tajribadan kelib chiqqan sabab-oqibat bog'lanishlariga asoslanganligini ta'kidlaydi. Bekon empirik kuzatish va eksperimentning ilmiy tadqiqot usullari sifatida muhimligini ta'kidlaydi. Empirizm ilmiy inqilobda hal qiluvchi rol o'ynaydi, kuzatish, tajriba o'tkazish va gipotezalarni tekshirish muhimligini ta'kidlaydi. Kuzatish va eksperimentga qaratilgan ilmiy uslub empirik falsafada chuqur ildiz otgan. Empirizm bilimning asosiy manbai sifatida aqlni ta'kidlagan ratsionalizm hukmronligiga qarshi chiqdi. Klassik empirizm, mantiqiy empirizm va radikal empirizm kabi empirizmning har xil turlari mavjud.

Tajriba muhim bo'lsa-da, empiristlar kuzatish va sharhlashni boshqarish uchun nazariy asoslar va farazlarning muhimligini ham tan olishadi. Empirizm bizning dunyo haqidagi tushunchamizni va bilim olish uchun foydalanadigan usullarni shakllantirishda kuchli kuch bo'ldi. U o'zining cheklovlariga ega bo'lsa-da, u ilmiy izlanishning asosi bo'lib qolmoqda va haqiqatni tushunishimizga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Stoiklar (Markus Avreliy va Epiktet kabi) fazilatni rivojlantirish, arziyas narsalardan ajralish va halollik bilan yashashga e'tibor berish uchun memento mori amaliyotini qo'llashgan. Hayotning qisqaligini eslab, ular donolikni, adolatni va o'z-o'zini tarbiyalashni birinchi o'ringa qo'yishdi. Xaydegger kabi mutafakkirlar o'limni anglash ijtimoiy xayollardan xoli va shaxsiy javobgarlikka asoslangan haqiqiy hayotning dolzarbligini ochib beradi deb ta'kidladilar. Hayotning cheksizligini tan olish zararli odatlardan (ochko'zlik, nafrat, behudalik) voz kechishga, o'z-o'zidan uzoqroq bo'lgan mazmunli harakatlarga — kechirimlilik, xizmat ko'rsatish, sevgiga undaydi. O'limni anglash hozirgi kunni qadrlashni rivojlantiradi, ma'naviy yoki axloqiy o'sishda kechikishlarni kamaytiradi.

“Ong ishga tushganida xulosalar va qarorlarda muayyan tartibsizlik yuzaga keladi va u kvant mexanikasi o'lchovlaridagi tartibsizlikni eslatadi” [2]. Asosiy g'oya shundan iboratki, kvant tizimini kuzatish yoki o'lchash harakati noaniqlikni keltirib chiqaradi va natijaga ta'sir qiladi. Kvant mexanikasida o'lchov akti kuzatilgan tizim holatini tubdan o'zgartiradi. O'lchashdan oldin kvant zarrasi holatlarning superpozitsiyasida mavjud bo'lib, ehtimollik xatti-harakatini ko'rsatadi. Ongli ong muammo bilan shug'ullanishdan oldin, bir oz noaniq holatda turli xil imkoniyatlar mavjud bo'lishi mumkin. Ong kuchga kirgandan so'ng, bir qator imkoniyatlardan ma'lum bir natijani tanlab, qaror qabul qilinadi.

Ushbu qarorga sof mantiq yoki ratsionallikdan tashqari omillar ta'sir qilishi mumkin, bu jarayonga ma'lum darajada “tartibsizlik” kiritadi. Analogiya kvant mexanikasini antropomorfizatsiya qilish uchun tanqid qilinishi mumkin. Kvant mexanikasidagi “kuzatuvchi” ongli kuzatuvchi bo'lishi shart emas, tizim bilan har qanday shovqin o'lchovga olib keladi. Hozirgi vaqtda ongli xabardorlik va miyadagi kvantga o'xshash ta'sirlar o'rtasidagi to'g'ridan-to'g'ri sababiy bog'liqlik haqidagi da'voni to'g'ridan-to'g'ri qo'llab-quvvatlaydigan empirik dalillar yo'q. Analogiya asosan spekulativ bo'lib qolmoqda. Qaror qabul qilishdagi “tartibsizlik”ni kvant mexanikasiga murojaat qilmasdan, turli kognitiv tarfakashliklar, emotsional ta'sirlar va axborotni qayta ishlash cheklovlari orqali tushuntirish mumkin. Ongning o'zi hali ham yaxshi tushunilmagan bo'lib, u bilan kvant mexanikasining rasmiyatchiligi o'rtasida qat'iy aloqa o'rnatishni qiyinlashtiradi.

Ratsionalizm — bilim olishda aql va mantiqning rolini ta'kidlaydigan falsafiy pozitsiya. U tajriba yoki hissiy idrokdan ko'ra, bilimning asosiy manbai deb hisoblaydi. Ratsionalistlar bilimni tajribadan mustaqil ravishda faqat aql orqali olishimiz mumkin deb hisoblashadi. Ularning ta'kidlashicha, ba'zi haqiqatlar o'z-o'zidan ravshan yoki mantiqiy fikrlash orqali chiqarilishi mumkin. Ba'zi ratsionalistlarning ta'kidlashicha, biz tajribadan kelib chiqmagan, ammo aqliy qobiliyatimizning bir qismi bo'lgan ma'lum tug'ma g'oyalar yoki tamoyillar bilan tug'ilganmiz. Ratsionalistlar o'z dalillarida aniqlik va mantiqiy izchillikka intiladilar. Ular aql aniq va umuminsoniy haqiqatlarga olib kelishi mumkinligiga ishonishadi.

Dekart zamonaviy ratsionalizmning otasi hisoblanadi. U bilim uchun asos yaratish uchun aqldan foydalangan holda, o'z aqlining mavjudligidan tashqari hamma narsaga shubha bilan qaragan. Leybnits tug'ma g'oyalar mavjudligi va ong va dunyo o'rtasidagi “oldindan o'rnatilgan uyg'unlik”ni ilgari surdi. Kant ratsionalizm va empirizmni sintez qilib, aql bizning tajribamiz va dunyo haqidagi tushunchamizni shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynashini ta'kidlaydi. Ma'rifatparvarlik davrida ratsionalizm markaziy o'rinni egallab, aql, mantiq va bilimga intilishni ta'kidlagan. Ratsionalizm matematika, fizika va boshqa ilmiy sohalardagi yutuqlarga hissa qo'shdi. Tug'ma g'oyalar va tajribaning rolga turli darajada urg'u berilgan

ratsionalizmning har xil turlari mavjud. Hatto ratsionalistlar ham tajribamiz nazariyalarimizni asoslash va sinab ko'rish uchun zarur ekanligini tan olishadi.

"Insoniyat taqdiri Koinot taqdiri bilan bog'liq. Shu sababli har bir aqlli jonot Koinot tarixi bilan hamnafas bo'lishi lozim. Bunday keng dunyoqarash boshi berk ko'chaga olib kirishi mumkin" [3]. Kosmik tarixni har tomonlama tushunish har qanday aqlli mavjudot o'z mavjudligini mazmunli boshqarishi uchun zarurdir. Biroq, bu "keng dunyoqarash" "boshi berk ko'chaga" olib kelishi mumkin degan xulosaga keladi. Insoniyat taqdiri koinot taqdiri bilan chambarchas bog'liq degan g'oya kuchli g'oyadir. Bizning mavjudligimiz koinotning jismoniy qonunlari va shartlariga bog'liq va har qanday yirik kosmik hodisa Yerdagi hayot uchun chuqur oqibatlariga olib kelishi mumkin. Keng dunyoqarashga urg'u insoniyatning antropotsentrik qarashlardan tashqariga chiqib, katta kosmosdagi o'rnini ko'rib chiqadigan yaxlit nuqtai nazarni rag'batlantiradi. Koinot tarixini to'liq tushunishga intilish, shubhasiz, imkonsiz vazifadir. Kosmosning katta miqyosi va murakkabligi uning o'tmishi, hozirgi va kelajagini har tomonlama tushunishni juda qiyin qiladi. Bunday keng tushunchaga erishish mumkin bo'lgan taqdirda ham, bu insoniyat taqdirini qanday yaxshilashi noma'lum. Kosmik jarayonlarni tushunish ba'zi hodisalarni (masalan, asteroid ta'sirini) bashorat qilishda yordam berishi mumkin bo'lsa-da, u qashshoqlik, mojaro yoki iqlim o'zgarishi kabi insoniy muammolarni hal qilish shart emas. Koinotning bepoyonligini chuqur anglash ekzistensial qo'rquv yoki nigilizmga olib kelishi mumkin.

Insoniyatning kosmik vaqt va makon oldida ahamiyatsizligi odamlarni yengib, harakat qilish motivatsiyasini buzishi mumkin. Ushbu fikrlar koinotning deterministik nuqtai nazarini nazarda tutadi va insoniyat taqdiri oldindan belgilab qo'yilganligini ko'rsatadi. Bu ko'plab axloqiy va falsafiy tizimlarda markaziy o'rinni egallagan insonning iroda erkinligi tushunchasiga zid keladi. Insoniyat taqdiri va koinot o'rtasidagi bog'liqlik inkor etilmaydigan bo'lsa-da, kosmik tarix bilan mukammal sinxronlashtirishga intilish, ehtimol, erishib bo'lmaydigan va potensial zararli maqsaddir. Muvozanatli yondashuv insoniyat oldida turgan dolzarb muammolarni hal qilish uchun amaliy harakatlarga e'tibor qaratish bilan birga, koinotdagi o'rnimizni tan olishni o'z ichiga olishi mumkin. Keng dunyoqarash qimmatlidir, lekin u hozirgi davrda inson farovonligini yaxshilashga yordam beradigan aniq harakatlar va yechimlarga e'tibor qaratish bilan to'ldirilishi kerak. Agar insoniyatning mavjudligi koinotning vaqt jadvalida vaqtinchalik bo'lsa, bu bizning ahamiyatimiz haqida nima deydi? Biz shunchaki qisqagina miltillovchimizmi? Fizikada hamma narsa bir xil asosiy zarralardan iborat. Biz tom ma'noda yulduz changimiz. Agar insoniyat kosmik sivilizatsiyaga aylansa, bizning omon qolishimiz kosmik resurslardan foydalanishga bog'liq bo'lishi mumkin. Insoniyat tom ma'noda yulduz changi—qadimgi o'ta yangi yulduzlarda yaratilgan elementlardan tashkil topgan. Bizning mavjudligimiz 13,8 milliard yil davomida sodir bo'lgan kosmik jarayonlarning bevosita natijasidir. Galaktikalarni boshqaradigan bir xil kuchlar (tortishish kuchi, termodinamika) inson hayotini shakllantiradi. Entropiya yulduzlardan tortib sivilizatsiyalargacha bo'lgan barcha tizimlarning moslashishi yoki parchalanishi kerakligini ta'kidlaydi.

Sharq falsafalari (masalan, Advaita Vedanta, Buddizm) individual va umumbashariy taqdirlar ajralmas ekanligini o'rgatadi. Agar insoniyat ilg'or texnologiyalarni ishlab chiqsa, biz koinotning tuzilishiga ta'sir qilishimiz mumkin. Barcha sivilizatsiyalar oxir-oqibat unutilishga duch keladi. Insoniy qadriyatlar (rahm-shafqat, adolat) kosmik miqyosdagi qarorlarni boshqara oladimi? Bioetiklar kelajak avlodlar yoki begona hayot oldidagi majburiyatlarni

muhokama qiladilar. Insoniyat taqdiri koinot tarixidagi shunchaki izoh emas, balki uning matosiga to'qilgan dinamik ipdir. Ilm va ma'naviyat bizni umuminsoniy qonunlarni tushunishga va ularni uyg'unlashtirishga undaydi.

Konstruktivizm — bu bilim va tushunishda o'quvchining faol rolini ta'kidlaydigan o'rganish nazariyasi. O'quvchilar o'quv jarayoniga mavjud bilimlar, e'tiqodlar va tajribalar bilan keladilar. Yangi bilimlar ushbu asosga asoslanadi va o'quvchilar yangi ma'lumotni o'zlari bilgan narsalar bilan bog'lash orqali tushunadilar. Ijtimoiy o'zaro ta'sir va hamkorlik o'quv jarayonida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Talabalar muhokamadan, fikr almashishdan va boshqalarning fikr-mulohazalarini olishdan foyda oladi. Konstruktivizm o'quvchilarni muammoni hal qilish faoliyati bilan shug'ullanishga undaydi, ular o'z bilim va ko'nikmalarini real hayotdagi muammolarni hal qilish uchun qo'llaydilar. Konstruktiv sinflar ko'pincha talabalarga yo'naltirilgan bo'lib, o'qituvchilar oddiygina ma'lumot yetkazib berish o'rniga fasilitator sifatida xizmat qiladi. Konstruktivistik yondashuvlar so'rovga asoslangan ta'limni rag'batlantiradi, bunda o'quvchilar savollarni o'rganadilar, ma'lumot to'playdilar va o'z xulosalarini chiqaradilar. Guruhlar bilan ishlash, tengdoshlar bilan o'rganish va muhokamalar konstruktiv sinflarning umumiy xususiyatlari hisoblanadi.

“Insonning o'zi ilk bor avaylab asrash zarur bo'lgan butunjahon merosining bir qismi sifatida qaraladi” [4]. Mazkur fikr insoniyatning dunyo va uning resurslari bilan munosabatlariga nisbatan sezilarli o'zgarishlarni aks ettiradi. U insoniyatning o'ziga xos qadriyati va uni nafaqat tur sifatida, balki bilim, madaniyat va tajribaning umumiy ombori — umuminsoniy meros sifatida saqlash zarurati tobora ortib borayotganini ta'kidlaydi. Tarixan insonga qaratilgan qarashlar ko'pincha insoniyatni tabiatdan yuqori yoki alohida joylashtirgan. “Umumjahon meros” tushunchasi faqat moddiy madaniy osori-atiqalar va tarixiy obidalar doirasidan tashqarida kengayadi. U barcha insoniyat populyatsiyalarining xilma-xil tajribalari, bilim tizimlari, tillari, madaniy an'analari va genetik xilma-xilligini o'z ichiga oladi. Bu asrab-avaylash konsepsiyasini butun inson tajribasini o'z ichiga oladigan darajada kengaytiradi, uning o'ziga xos qiymatini e'tirof etadi. Bu merosni “ehtiyotkorlik bilan saqlash”ga urg'u berish insoniyatning xilma-xil iboralarining ham nozikligini, ham ulkan qiymatini e'tirof etadi. Bu nafaqat jismoniy muhitni, balki insoniyatning madaniy, ijtimoiy va genetik xilma-xilligini ham himoya qilish mas'uliyatini anglatadi.

Bu istiqbol kelajak avlodlar va sayyora oldidagi kuchli axloqiy mas'uliyatni nazarda tutadi. U biologik xilma-xillik, madaniy yaxlitlik va inson farovonligiga tahdid soladigan barqaror bo'lmagan amaliyotlarga qarshi turadi. “Umumjahon meros”ni asrab-avaylash konsepsiyasi bir qancha muammolarga duch keladi. Ushbu merosning qaysi jihatlari himoyaga muhtojligini aniqlash va ustuvorlik qilish murakkab va munozarali bo'lishi mumkin.

“Inson miyasi Koinotdagi eng murakkab tuzilma hisoblanadi. U yuz milliardga yaqin neyronlardan iborat” [5]. Neyronlarning murakkab tarmog'i statik emas, u juda dinamik, sinaptik plastisiya kabi jarayonlar orqali o'zini doimiy ravishda moslashtiradi va qayta tashkil qiladi. Bu dinamik murakkablikni boshqa har qanday ma'lum tizimda moslashtirish qiyin. Miyaning murakkabligi ong, o'z-o'zini anglash va yuqori darajadagi kognitiv funksiyalar kabi paydo bo'ladigan xususiyatlarni keltirib chiqaradi, ularni oddiy neyronlar yoki neyronlarning kichik guruhlariga qarash bilan oson tushuntirib bo'lmaydi. Miyaning axborotni qayta ishlash va saqlash qobiliyati ajoyibdir, bu o'rganish, xotira, til va boshqa ilg'or kognitiv qobiliyatlarni ta'minlaydi.

Murakkablikning umumiy qabul qilingan yagona ta’rifi yo’q. Turli xil murakkablik o’lchovlari turli natijalar berishi mumkin, bu esa miyani koinotdagi boshqa tuzilmalar bilan obyektiv ravishda solishtirishni qiyinlashtiradi. Biz koinotning kichik bir qismini o’rgandik. Biz hali kashf qilmagan ancha murakkab tuzilmalar bo’lishi mumkin. Masalan, milliardlab yulduzlari bilan galaktikalar aql bovar qilmaydigan darajada murakkablikni namoyish etadi. Miyaning murakkabligini qora tuynuklar yoki tumanliklar kabi boshqa kosmik tuzilmalar bilan to’g’ridan-to’g’ri solishtirish uchun bizda hozirda yetishmaydigan mustahkam va umume’tirof etilgan murakkablik o’lchovi kerak. Inson miyasi, shubhasiz, juda murakkab tuzilma bo’lsa-da, uni koinotdagi eng murakkab deb da’vo qilish hozircha tasdiqlanmaydigan tasdiqdir. Koinotning katta miqyosi va xilma-xilligi bunday bayonotni aniq aytishni erta va hatto imkonsiz qiladi. Bu o’ylantiruvchi g’oya bo’lib qolmoqda, ammo uning to’g’riligini baholash uchun murakkablikning yanada qat’iy ta’riflari va koinotni yanada tadqiq qilish zarur.

Konstruktivizm real dunyo kontekstlari va muammolari bilan bog’langan haqiqiy o’rganish tajribasining muhimligini ta’kidlaydi. Konstruktivizmning turli shakllari mavjud bo’lib, ular ijtimoiy o’zaro ta’sirning roli, individual bilish va bilimlarning tabiatiga turlicha urg’u beradi. Konstruktivizm o’rganish qanday sodir bo’lishini tushunish va samarali o’rganish tajribasini loyihalash uchun kuchli asosni taklif qiladi. U o’quvchining faol rolini, oldingi bilimlarning muhimligini va tushunishni qurishda ijtimoiy o’zaro ta’sirning ahamiyatini ta’kidlaydi.

Konstruktivizm — bu o’rganish nazariyasi bo’lib, u o’quvchilarga tajribalar orqali bilimlarni qurishni va bu tajribalarni aks ettirishni taklif qiladi. Bu an’anaviy o’qitish usullaridan farq qiladi, bunda o’qituvchi faqat ma’ruza o’qiydi va talabalar passiv ma’lumot oladi. Konstruktivizm, ehtimol, o’quvchilarning o’rganishda faolligini anglatadi. Ular amaliy mashg’ulotlar, loyihalar yoki muammolarni hal qilish vazifalari bilan shug’ullanishlari mumkin. Bu yerda asosiy narsa “haqiqiy o’rganish tajribasi”dir. Haqiqiy o’rganish shuni anglatishi kerakki, o’quvchilar o’rganayotgan narsa nafaqat mavhum tushunchalar, balki real hayotda ham qo’llanilishi mumkin. Shunday qilib, ular shunchaki faktlarni yodlash o’rniga, ular bilimlarni haqiqiy ssenariylarda ishlatishadi.

### **Xulosa va takliflar**

Muxtasar qilib aytganda, inson mavjudligi haqidagi savollarga asosiy gnoseologik nazariyalarda turlicha yondashiladi. Empirizm inson mavjudligi haqidagi bilim hissiy tajriba va kuzatish natijasida paydo bo’lishini ta’kidlaydi. Bundan farqli o’laroq, ratsionalizm aql va tug’ma g’oyalar mavjudlikni anglashning asosiy manbalari deb hisoblaydi. Shu bilan birga, konstruktivizm bilimlarni odamlarning atrof-muhit va ijtimoiy kontekst bilan o’zaro ta’siri orqali faol ravishda qurilgan deb hisoblaydi. Birgalikda, bu istiqbollar odamlarning o’z mavjudligini qanday idrok etishi, talqin qilishi va ma’no berishi haqida turli xil, ammo bir-birini to’ldiruvchi tushunchalarni taqdim etadi.

### **Adabiyotlar/Литература/References:**

1. Худайберганов Р.Х. Ўлим феноменининг ахлоқий масалалари // ЎЗМУ хабарлари. – Тошкент: 2009. -№4. - Б. 116.
2. Электромагнитные поля в биосфере. Под ред. Красногорской. – Москва: 1984. Т. 2. – 175–176-с
3. Циолковский К.Э. Необходимость космической точки зрения. 193.

4. Майор Ф. Комментарий ЮНЕСКО и геном человека // Курьер ЮНЕСКО. 1993. Июнь. – 47-с.
5. Мозг. – Москва: 1984. – 10-с.
6. Lazizjon Kholikov. Philosophical analysis of nations and international relations in the views of eastern thinkers // Current approaches and new research in modern sciences. 2023/7/10.
7. Sobirovich, T. B. (2024). The role of human indicators in shaping the ideosphere: strategic insights for new Uzbekistan's future. *Cognizance Journal of Multidisciplinary Studies*, 4(9).

# SCIENCEPROBLEMS.UZ

## IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

*№ 5/6 (5) – 2025*

## АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

## ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM”  
mas'uliyati cheklangan jamiyati

**Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

**Bog'lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).